

35. AASTA EEST ALUSTAS TÖÖD UBJA PÕLEVKIVIKAEVANDUS

Ubja põlevkivikaevanduse rajamise tingis Kunda tsemenditehase vajadus kohapealse kütteenaine järele. Kuni 1918. a. kasutati tsemendipõletamiseks välismaalt sisseveetavat kivisütt. See läks aga väga kulukaks. Pärast Eesti põlevkivitööstuse rajamist 1916.—1918. a. hakati Kunda tehases kasutama põlevkivi, mida algul osteti «Eesti Põlevkivitööstuselt» Kohtlas. 1922. a. läks juba 70% riigi põlevkivitööstangust Kundasse.

Samal ajal plaanitses tsemenditehase juhtkond tehasele oma põlevkivikaevanduse rajamist. Esial-

gu taheti ära osta Kunda lähedal asuv Vanamõisa kaevandus. Et aga ei saadud kokkuleppele, otsustati rajada uus kaevandus Kunda-Rakvere raudtee äärde Ubjasse. 12. novembril 1920. a. saadi valitsuselt luba uurimistööde ettevõtmiseks Ubja ja Essu vahelisel maa-alal. Uurimistööd algasid sama aasta 22. novembril maa-alal suurusega 2,8 km × 200 m. 12. jaanuaril 1921 need halbade ilmastikuolude tõttu katkestati. Mais-juunis töö jätkus, üldse puuriti 24 prooviauku. 3,6 m sügavuselt leiti ligi 1 m paksune põlevkivikiht.

Tehase juhtkond jäi uurimise tulemustega rahule. 9. juunil 1922. a. sõlmis ta valitsusega kontsessiooni-epingu. Selle alusel sai Kunda tehasele endale 50 aastaks kasutada 500 ha suuruse maa-ala ja kohustus seal ühe aasta jooksul pärast kontsessiooniplaanide kinnitamist alustama põlevkivi tootmist. Tegelikult asi muidugi nii kiiresti ei läinud. Nüüd tuli kõigepealt koostada kontsessiooniplaanid (need kinnitati 27. novembril 1923. a.), ehitada šurfid, kaevanduse raudtee, tööliste kasarmud jne. Ubja kaevandusest alustati tegelikult tööd alles 1926. a. septembris. Kunda tsemenditehas hakkas nüüd saama põlevkivi oma kaevandusest.

Kaevanduse esimese aasta töödang ulatus vaid 4030 tonnini. 1927. a. kaevandati aga juba 20 607 tonni põlevkivi.

Tsemenditehase juhtkond pööras kogu kodanliku perioodi vältel äärmiselt vähe tähelepanu kaevandustööde mehhaniseerimisele. Veel 1938. a. 15. veebruari «Uudislehest» võib lugeda, et «... Ubja kaevandus elab meil õieti veel nagu «muinasajas», ... tõstelifti asendab siin eriline palkidest kaadervärk, millist aetakse ümber kahe hobuse poolt ja mis toob põlevkivivagoneid allmaakaevandusest päevalgele. Sorteerimisseadmeid asendavad siin aga naistöölised, elektriraudteed hobused jne.»

O. LANDBERG,

Rakvere muuseumi vanem teaduslik töötaja

Pildil: põlevkivi sorteerimine Ubja kaevanduses 1920-ndatel aastatel.